

HOOFSTUK 3

SKRIFVERANTWOORDE LEWENSBESTUURSWAARDIGHEDE.

3.1 INLEIDING.

Die veranderde en veranderende omstandighede van die huidige samelewing vereis dat die gelowige 'n ander verstaan en 'n ander benadering tot kerk en samelewing sal volg. Kerk en samelewing het ander en nuwe dimensies bygekry wat in die praktiese teologie bestudeer moet word en in die pastorale teologie nader uitgewerk moet word.

In hierdie studie gaan dit om die kommunikasie van die evangelie in verskillende praktiese situasies aan die gelowige. Die vraag wat beantwoord moet word is of pastoraat kan bydra sodat die gelowige Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede kan bekom. Ons het bevind en dit ook aangetoon, dat God self deur sy Woord en Gees tot die gelowige spreek, deur die bemiddelende optrede van mense wat God daarvoor roep en ook bekwaam maak. In die post moderne samelewing is die gelowige aan geweldige eise blootgestel wat verskeie probleme na vore bring wat deur pastoraat aangespreek moet word. Die huidige samelewing vereis dat die gelowige sy lewe anders benader en bestuur, ten einde die baie probleme wat daar vandag is uit die weg te ruim. Persoonlike lewensbestuur is een van die geloofshandeling van die mens. Praktiese teologie is 'n woord oor die geloofshandeling van die mens in die praktyk van die lewe. Dit is belangrik dat die Woord van God by die mens in die praktyk van sy lewe uitkom. Daar waar die gelowige worstel in sy nood en twyfel, met skuldgevoelens of probleme. Daar waar hy onbeantwoorde geloofsvrae het of nog worstel met ander maatskaplike probleme van ernstige aard. Jonker sê dat in pastorale werk dit gaan "om die openbaring van God in Christus soos dit in die Heilige Skrif betuig word en deur die Woord en Gees van God in die lewens van mense verstaan word en betekenis kry" (Jonker, 1981:41).

Praktiese teologie is gerig op die praktyk in soverre dit te maak het met die

geloofshandeling van die mens. Pastoraat spreek dié dinge aan in die praktyk van die lewe wat struikelblokke is in die weg van sy soeke na die koninkryk van God. Dit is die probleme van die lewe wat veroorsaak dat die mens sy lewe onsuksesvol bestuur. Paulus stel dit in woorde: “Wat ek bedoel, is dit: Laat julle lewe steeds deur die Gees van God beheers word, dan sal julle nooit swig voor die begeertes van julle sondige natuur nie. Wat ons sondige natuur begeer, is in stryd met wat die Gees wil, en wat die Gees wil, is in stryd met wat ons sondige natuur begeer. Hierdie twee staan lynreg teenoor mekaar, en daarom kan julle nie doen wat julle graag wil nie. Maar as julle julle deur die Gees laat lei staan julle nie meer onder die wet nie” (Gal. 5:16-18).

Die Woord van God moet tot die mens kom in die praktyk van sy lewe. Hy moet sy lewe bestuur in ooreenstemming met die geopenbaarde wil van God. Hierdie lewensbestuur beskryf Paulus in Romeine 8:5 e.v. “Die wat hulle deur hulle sondige natuur laat beheers, hou hulle besig met die dinge van die sondige natuur, maar die wat hulle lewe deur die Gees laat beheers, hou hulle besig met die dinge van die Gees. Die wat hulle deur hulle sondige natuur laat beheers, kan nie die wil van God doen nie. Daarom dan, broers, staan ons onder ‘n verpligting, maar nie teenoor ons sondige natuur om daarvolgens te lewe nie. As julle julle lewe deur die sondige natuur laat beheers, gaan julle die dood tegemoet, maar as julle deur die Gees ‘n einde maak aan julle sondige praktyke, sal julle lewe. Almal wat hulle deur die Gees van God laat lei, is kinders van God.” Daar is dus net twee moontlikhede: ‘n lewe wat volgens die sondige natuur van die mens bestuur word, of ‘n lewe wat deur die Gees beheer word en bestuur word volgens die wil van God. Pastoraat het laasgenoemde as opdrag. Pastores word deur die Heilige Gees in diens geneem om bemiddelend God se koms na die mens te realiseer en het die opdrag om aan die gelowiges ook Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede te laat bekom.

3.2 SKRIFGEBRUIK IN PASTORALE HANDELINGE.

Dit is tot sover op ekstensiewe wyse in hierdie studie aangetoon, dat alle pastorale werk gegrond is op die Heilige Skrif. Die pastorale handeling van mense (pastores) kan hoegenaamd nie betekenisvol wees, sonder die Woord van God nie. De Klerk

(1978:21) sê: "Dit is duidelik dat die herderlike sorg in die lyn van die Skrif en van die Reformatoriese denke dan ook as kern het die bediening van die Woord aan die enkeling alleen, of aan die enkeling in die gesinsverband." Heitink noem in die verband die pastoraat as verkondiging van die evangelie (1977:136). Müller stel dit baie duidelik, dat die spesifieke van die pastorale sorg juis daarin lê dat die Skrif in die pastorale situasie die sentrale inhoud van die gesprek is (1981:11). God kom die mens ontmoet in sy lewensgebeure. God doen dit deur sy Woord en die kragtige werking van die Heilige Gees. Sonder die Woord van God kan pastorale handeling nie betekenisvol plaasvind nie. Sonder die Heilige Gees kan pastoraat nie bydra dat die gelowige verantwoorde lewensbestuursvaardighede bekom nie.

Dit is belangrik om te weet dat die pastor se Skrifbeskouing sy Skrifgebruik beïnvloed. Onder Skrifbeskouing word die volgende ingesluit: inspirasie, historisiteit, gesag, betroubaarheid, genoegsaamheid en duidelikheid van die Skrif; die verhouding tussen die Skrif en die Heilige Gees; die verband tussen die Woord van God en die Skrif, asook die uitleg van die Skrif (vgl. Heyns, 1976). Die pastoraatsbeskouing van die pastor is ook belangrik. Op die terrein van pastorale sorg het oor die afgelope vyftig jaar talle ontwikkelinge plaasgevind. Die ontwikkelinge hang veral saam met die invloed van die psigologie op teologie. Louw (1984:9) skrywe: "Die dilemma in die teologie van die pastoraat is 'n teologiese probleem. Die opkoms van beraad, selfaktualisering en empatie het nie alleen 'n metodiese vraagstuk geskep nie, maar ook 'n hernude vraag na die teologiese fundering en inhoudelike dimensie van die pastoraat." Die pastor sal hom dus self moet vergewis van die verskillende strominge in die pastoraat, sodat hy 'n verantwoorde pastoraatsbeskouing sal hê.

Die gebruik van die Skrif in pastorale sorg word bepaal deur die pastorale praktyk. Veral drie belangrike strominge word hier aangedui:

1. Die kerugmatiese benadering.
2. Die eduktiewe benadering.
3. Die noutetiese benadering.

Thurneysen word as die vernaamste verteenwoordiger van die kerugmatiese benadering beskou. Pastorale sorg word gesien as die verkondiging van die Woord van God aan die enkeling in die vorm van 'n gesprek en die inhoud daarvan is die vergewing van sondes. Die klem val dus op die kerugmatiese. Hiervolgens moet die Skrif gebruik word om aan die mens te toon dat sy probleme veroorsaak word deur sonde en ongeloof. Deur die werk van die Heilige Gees, moet die mens van ongeloof gebring word tot geloof. Die kerugmatiese standpunt maak erns met Skrifgebruik in die pastorale handeling, sodat God die mens in die praktyk van sy lewe kan ontmoet. Daar moet egter gewaak word teen die homiletisering van die pastoraat en monologisering, waardeur die Skrif alleen by wyse van die predikant/pastor spreek. Pastorale sorg is ook nie net beperk tot sonde en ongeloof nie.

By die eduktiewe benadering, wat in Amerika ontstaan het, word die Skrif nie as afgesluit gesien nie. "Die teologie is nie alleen op die openbaring in die Skrif, soos dit dan telkens weer opnuut verklaar word, aangewys nie, maar daar is ook nog steeds 'die lewende menslike dokumente' waarmee rekening gehou moet word" (De Klerk, 1978:38). Hierdie benadering het gegroei uit die liberale teologie en is sterk beïnvloed deur die psigologie. Anton Boisen, S Hiltner en Howard Clinebell is belangrike verteenwoordigers van die eduktiewe benadering. Kommunikasie vorm die sentrale tema in die tussenmenslike verhoudings. Hierdeur word die mens en sy situasie reg gesien, maar die gevaar bestaan dat die Skrif op die agtergrond geskuif kan word. De Klerk (1978:41) toon aan dat hierdie benadering pastoraat en psigoterapie aan mekaar verbind. Dit lei tot 'n versekularisering van die pastorale teologie en 'n funksionalisering daarvan volgens die psigoterapeutiese model. Op die wyse verloor die pastoraat sy teologiese karakter en het dit 'n invloed op die gebruik van die Skrif in pastorale sorg. Hierdie eduktiewe benadering verloor ook die amptelike aard van die gespreksontmoeting en die verkondigingsaspek verloor sy identiteit as gevolg daarvan dat 'n kliënt-gesentreerde, non-direktiewe benadering gevolg word. Die groot gevaar van die eduktiewe benadering is dat teologiese inhoudes verpsigologiseer word. Die gevolg daarvan is dat verlossing bloot bevryding of terapeutiese genesing is (Louw, 1974:11). Die Skrif word dus op die agtergrond geskuif en word bloot as 'n godsdienstige bron gesien wat as hulp bykom in die pastorale

proses.

Die noutetiese benadering (waarvan J Adams die belangrikste verteenwoordiger is), lê klem op vermaning. Volgens Smuts (1980:51) en Carter (1975;143-155) is daar drie basiese elemente in die noutetiese benadering:

1. Die fundamentele doel is om persoonlikheids- en gedragsverandering te bewerkstellig. Die verkeerde in die persoon moet gekonfronteer word.
2. Die metode wat gebruik word, is die van verbale konfrontasie.
3. Die mikpunt is die welsyn van die persoon.

Daar bestaan dus 'n sekere problematiek in die pastorale teologie rondom die Skrifgebruik in die pastorale handeling. Die reeds problematiese Skrifgebruik in pastorale handeling, word verdiep deur die proses van sekularisasie. Hier aan die begin van die een-en-twintigste eeu besef mens eers werklik hoe geweldig die wêreld verander het. "Die groot aandag wat in ons dag aan die probleme van die sielsorg gegee word, hang ten nouste saam met die gekompliseerde en beangste verskynsel van sekularisasie. Hierdie ontsaglike beweging van emansipasie van alle lewensterreine van die gesag van God en van die kerk, gepaardgaande met die ontwikkeling van 'n moderne samelewing wat beheers word deur die groot onpersoonlike magte van ideologie en tegnologie, het die sielsorg van ons tyd voor ingrypende probleme geplaas" (Smuts,1962:5). Ook die Skrifgebruik in pastorale handeling is hierdeur beïnvloed. In 'n tyd waarin die aanspraak van God op die mens ontken word, waarin die outonomie van die mens beklemtoon word, is dit al moeiliker om die evangelieboodskap te laat weerklink. Die probleem is, hoe gebruik jy die Skrif onder godsdienstlose mense! Dit word al moeiliker om die evangelie oor te dra aan die post moderne, mondige, gesekulariseerde mens wat a-godsdienstig geword het.

Hierdie studie wil aantoon dat sinvolle en betekenisvolle lewensbestuursvaardighede Skrifverantwoord moet wees. Nou lyk dit asof die Skrif die mens wat die jaar 2000

betree het, nie meer aanspreek nie. Dit is vir my duidelik dat Skrifgebruik in pastorale handeling erna moet maak met die hedendaagse mens en die probleme waarmee hy worstel. Die relevansie van ons ondersoek is om aan te toon dat in 'n veranderde en veranderende wêreld, ander lewensbestuursvaardighede bekom moet word wat steeds gegrond is op die Skrif. Die mens wat die een-en-twintigste eeu instap, sal beslis ander vaardighede nodig hê om sy lewe reg te bestuur. Vir die pastorale teologie, sal hierdie lewensbestuursvaardighede, Skrifverantwoord moet wees. Die Skrif sal steeds antwoord moet gee op die lewensvraagstukke in die lewe van die mens.

Praktiese teologie maak noodsaaklik, maar op verantwoordelike wyse van die hulpwetenskappe gebruik. Omdat God die mens in sy werklikheidsgebeure deur die verlossingsboodskap ontmoet, is die mens belangrik. Ander wetenskappe bestudeer ook die mens. Met groot vrug kan in pastorale versorging van die kennis van die hulpwetenskappe gebruik gemaak word. Sosiologie, psigologie en kommunikasiekunde is onder andere hulpwetenskappe wat bydra om die problematiek ten opsigte van Skrifgebruik in pastorale handeling aan te toon. Dit is baie belangrik dat pastoraat nie sy Bybels-teologiese identiteit verloor nie. Skrifgebruik in alle pastorale optrede lê ten grondslag van alle hulp wat vanuit die hulpwetenskappe ontvang mag word. Dit is nie die terapeutiese prosesse wat deur sekere tegnieke na vore gebring word, waarom pastoraat draai nie, maar die Woord van God. Lewenshulp mag geloofshulp nie vervang nie. In pastorale handeling mag die lewendmakende en heiligmakende werk van die Heilige Gees nie op die agtergrond geskuif word nie. Skrifgebruik in die pastorale handeling is dus nie so 'n eenvoudige saak soos dit op die oog af lyk nie. Die teologie van die pastor bepaal die wyse waarop hy die Skrif benader, uitlê en in sy pastorale handeling gebruik. Die Skrifbeskouing van die pastorant is net so belangrik in pastoraat. Hy moet God in die lewensverhaal ontmoet. God ontmoet hom in die pastorale gesprek om te antwoord op sy lewensvrae en sin te gee aan sy lewensverhaal en werklikheidsgebeure.

3.3 SKRIFVERANTWOORDE DOELSTELLINGS.

Die pastor en die persoon wat pastorale sorg ontvang, gebruik die Skrif vanuit hul

bepaalde siening van die Skrif. Skrifbeskouing en lewens- en wêreldbeskouing, is sake wat in pastorale sorg bepalend is vir die werk wat daar gedoen moet word.

As ons vra watter doelstellings die Skrif vir die mens stel, dan moet ons die Skrif as die onfeilbare Woord van God erken. Jonker dui hiermee 'n probleem aan: "Waarom noemen wij de Bijbel Gods Woord, terwijl er ook in de Bijbel mensen aan het woord komen!" (H Jonker, 1983:229-230). Dit is dus noodsaaklik om die gesag en inspirasie van die Skrif te aanvaar as die Woord van God en daaruit vas te stel watter doelstellings gestel word vir die lewe van die mens. By die prediking van die Woord, staan die kerugma voorop, en by die pastorale sorg, staan die paraklese voorop. (Vgl. Firet, 1974:114,118,120). Botha (1979:20-27) dui aan hoe belangrik dit is dat ten opsigte van Skrifgebruik in die pastorale handeling, dit die Skrif is wat uitgelê moet word. Eksegese en hermeneutiek is ter sprake by die uitleë van die Skrif, ook in die pastorale handeling. "Centraal in het pastoraal optreden is niet de aktiviteit van een mens, maar de daad van God, die via het intermediar van ambtelijke dienst in zijn woord tot mensen komt" (Firet, 1974:25). Hierin lê die rede waarom die Skrif in pastorale handeling gebruik moet word - dit is die wyse waarop God tot die mens in die praktyk van sy lewe kom. Pastorale handeling is die wyse en die middel waardeur God in sy Woord na die mens kom. Firet sê: "God komt tot die mens in zijn contingente situatie van angst, leed, zonde, vertwijfeling, dwaling, ontoereikendheid. God komt tot de mens om hem uit de nood van zijn situatie te bevrijden tot het leven met de gemeente in het heil, dat in Christus is: 'getroost en moedig, in nieuwe gehoorzaamheid.' God leidt hem daarbij naar zijn eigen plaats en maakt hem geschikt om zijn eigen opdrag te vervullen in het verband van het lichaam van Christus" (Firet, 1974:109).

Is dit nodig dat die mens sy doelstellings vasstel aan die hand van die Skrif? Jonker (Heyns en Jonker, 1977:299,300) sê: "Afgelei van poimein, herder, dui die benaming van hierdie vak daarop dat dit hier gaan om die wetenskap van die herderlike optrede teenoor die gemeentelid ---". Poimeniek is naamlik die wetenskap wat hom besig hou met die sielsorg soos dit in die gemeente uitgeoefen word. Volgens Heitink (1983:15) gaan dit in die poimeniek "om de bezinning op de vraag, hoe mensen dienstbaar

kunnen zijn in woord en daad, aan het komen van God tot mensen in hun heel eigen levenssituatie.” Pastorale sorg word immers gedoen met die oog op die verwerwing van Skrifverantwoorde lewensbestuursvaardighede.

Die doelstellings vir die gelowige se lewe sal Skriftuurlik verantwoorde doelstellings wees. Geloof bestaan immers uit twee komponente nl. **kennis en vertrouwe**. Kennis sluit in die doelbewuste wete van dit wat God in sy Woord geopenbaar het. Vertrauwe sluit in dat God om Christus ontwil vergewe, verlos en heel. In Matteus 22:29 lees ons: “Maar Jesus antwoord hulle: julle dwaal omdat julle nie die Skrif en ook nie die krag van God ken nie.” Die werk van Jesus op aarde was om ook Leermeester van die volk te wees. Die gelykenisse wat Hy vertel het was juis om die mense in te lig oor die koninkryk van God. Paulus lig ook die gemeentes in oor die groot waarhede van God. Ons lees in 1 Tessalonisense 4:13: “ons wil hê, broers, dat julle nie **onkundig** moet wees nie ---.” Kennis is ‘n bepalende aspek van die gelowige se lewe. Daarsonder kan hy nie die ware doelstellings van sy lewe vasstel nie. Vanweë die sondige aard van die mens, sal sy doelstellings in die lewe nie vanselfsprekend ooreenstem met die Bybel nie. Trouens dit is juis die rede waarom daar so baie probleme in menselewens voorkom. Die mens het eintlik met die sondeval sy doel gemis! Die relevansie van hierdie navorsing is om aan te toon dat pastoraat ‘n regstelling in die doelstellings en ontoereikende handelwyses van die mens beoog. Daarom word die Skrif deur die pastor sowel as die persoon wat pastorale sorg ontvang, gebruik. In 2 Timotius 3:14-16 lees ons: “Maar jy, bly by wat jy geleer het en wat jy vas glo. Jy weet tog wie jou leermeesters was en jy ken van kleins af die Heilige Skrif. Dit kan jou die kennis bybring wat tot verlossing lei deur die geloof in Christus Jesus. Die hele Skrif is deur God geïnspireer en het groot waarde om in die waarheid te onderrig, dwaling te bestry, verkeerdhede reg te stel en ‘n regte lewenswyse te kweek, sodat die man wat in diens van God staan, volkome voorberei en toegerus sal wees vir elke goeie werk.” Narramore (1969:239) sê: “The Bible is not merely a bland background or a lace cap for scientific discovery. It is the glorious authority for life itself. It not only sets forth the only hope of our redemption and life eternal through Jesus Christ, crucified and risen; it is the glorious manual and guidebook of our daily lives. Doubtless it has been the work of our enemy, Satan, to further the idea that the

Bible is now only a feeble supplement to modern living, a soothing syrup for those who cannot afford antibiotics, a second class narcotic for those who are poor, too old or too ignorant to have anything better! But the Bible is an unmovable mountain on the landscape of eternity.” In die pastorale teologie moet ons deeglik kennis neem van die versekering wat Jesus in die profetiese rede gee: “Die hemel en die aarde sal vergaan, maar my woorde nooit” (Mark. 13:31). In Johannes 1:1-4 lees ons: “In die begin was die Woord daar, en die Woord was by God, en die Woord was self God. Hy was reeds in die begin by God. Alles het deur Hom tot stand gekom; ja nie ‘n enkele ding wat bestaan, het sonder Hom tot stand gekom nie. In Hom was daar lewe, en die lewe was die lig vir die mense.”

Sonder die Woord van God is pastorale versorging en die pastorale gesprek nie moontlik nie. Die Woord van God is onvernietigbaar, betroubaar, onvergelykbaar en onvervangbaar. Dit is God se openbaring aan die mens. Daarin sê Hy hoe die mens sy lewe reg sal bestuur. Dit leer die mens om die regte lewenswyse te kweek (2 Timotius 3:16). Dit verskil in wese van enige ander geskrif oor die mens en sy gedrag. God se Woord vra dat ons dit in die praktiese teologie sal bestudeer. Dit beveel aan ons, ons uiterste vertrou. Die Bybel is prakties. Dit pas homself toe op die probleme van die lewe. God kom tot die mens deur sy Woord in die praktyk van die lewe. Die antwoorde op die raaisels van die lewe is by God. Hy het die inisiatief geneem om ons in Christus te verlos en ons basiese node aan te spreek. “Werklike liefde is dit: nie die liefde wat ons vir God het nie, maar die liefde wat Hy aan ons bewys het deur sy Seun te stuur as versoening van ons sondes” (1 Joh.4:10). Die Woord van God reik uit na elke uithoek van die wêreld en na elke mens wat op hierdie aarde woon. God se Woord dring in in die harte van mense en bring hulp aan elke persoon. Die Bybelse boodskap is die fondament vir elke “human adjustment.” Sonder die Woord van God kan die regte lewensdoelstellings nie gemaak word nie. Sonder Skrifgefundeerde doelstellings kan die lewe ook nie reg bestuur word nie. Geen mens kan sy eie heil bewerk nie. “Jesus het vir hom gesê: Ek is die weg en die waarheid en die lewe. Niemand kom na die Vader toe behalwe deur My nie” (Joh 14:6). Vir die aanwending van die regte lewensbestuursvaardighede in die lewe; vir werklike pastorale sorg in die lewe van die gelowiges; en vir die daarstelling van die regte doelstellings vir die lewe,

is die Woord van God die grootste en enigste bron. Die advies van die pastor is onvolkome, maar die advies van God in sy Woord is onfeilbaar. "So sal die woord wat uit my mond kom, ook wees; dit sal nie onverrigter sake na my toe terugkeer nie, maar dit sal doen wat Ek gedoen wil hê en tot stand bring waarvoor Ek dit gestuur het" (Jesaja 55:11).

3.4 SKRIFVERANTWOORDE LEWENSBESTUUR.

Die gelowige se daargestelde doelstellings van sy of haar lewe moet Skrifgefundeerd wees. Die gelykenis van die talente (Matt. 25:15-30) is 'n doelbewuste voorskrif aan die mens om sy God gegewe protensiaal te ontwikkel en sy lewensroeping na te kom. Die regte lewensbestuursvaardighede is nodig sodat aan die einde behoorlik rekenskap gegee kan word, van die lewe wat God aan elke mens toevertrou het. Jesus sê: "Ek het gekom sodat hulle die lewe kan hê, en dit in oorvloed" (Joh.10:10).

Clinebell (1984:51) sê: "The life-long task of discovering and developing one's unique possibilities is the means by which the image of God flowers and the abundant life is actualized." Die waarheid aangaande die regte lewensbestuur, ooreenkomstig die doelstellings van die Skrif, word in Romeine 12:1-2 beskryf: "En nou doen ek 'n beroep, op julle broers, op grond van die groot ontferming van God: Gee julleself aan God as lewende en heilige offers wat vir Hom aanneemlik is. Dit is die wesenlike van die godsdienst wat julle moet beoefen. Julle moenie aan hierdie sondige wêreld gelyk word nie, maar laat God julle verander deur julle denke te vernuwe. Dan sal julle ook kan onderskei wat die wil van God is, wat vir Hom goed en aanneemlik volmaak is." Die mens is verplig om sy lewe op aarde reg te bestuur.

Dit is dus nodig dat die gelowige Skrifverantwoorde doelstellings in die lewe moet hê. Sonde bring nie net versteuring in die mens se lewensbestuur nie; maar ook die dood! Romeine 6:23 sê: "Die loon wat die sonde gee, is die dood; die genadegawe wat God gee, is die ewige lewe in Christus Jesus onse Here." Die mens wat nie doelbewus die doelstellings van sy lewe vanuit die Skrif vasstel nie, kan in terme van die gelykenis van die talente, die persoon wees wat sy toevertroude muntstuk in die grond gaan begrawe het. Jesus het daarvoor gesê: "En gooi die nuttelose slaaf uit in die diepste

duisternis daarbuite. Daar sal hulle huil en op hulle tande kners” (Matt. 25:30). In Hebreërs 4:12 lees ons: “Die woord van God is lewend en kragtig. Dit is skerper as enige swaard met twee snykante en dring deur selfs tot die skeiding van siel en gees en van gewrigte en murg. Dit beoordeel die bedoelings en gedagtes van die hart. Daar is ook niks in die skepping wat vir God onsigbaar is nie; alles lê oop en bloot voor sy oë. En aan Hom moet ons rekenskap gee.”

Die Bybel “kan jou die kennis bybring wat tot die verlossing lei deur die geloof in Jesus Christus” (2 Tim. 3:15). Die gelowige is daarom verplig om ander doelwitte vir sy lewe te stel. Die opdrag van Jesus aan sy gelowiges is: “Maar soek eers die koninkryk van God en sy geregtigheid ---” (Matt 6:33). Dit is die eerste en vernaamste doelstelling. Die mens is geskape na die beeld van God. In Genesis 1:26-27 word die saak duidelik gestel: “ Toe het God gesê: Kom Ons maak die mens as ons verteenwoordiger, ons beeld, sodat hy kan heers oor die vis in die see, die voëls in die lug, die mak diere, die wilde diere en al die diere wat op die aarde kruip. God het die mens geskep as sy verteenwoordiger, as beeld van God het Hy die mens geskep, man en vrou het Hy hulle geskape.” Die doel van God was dat die mens sy beeld op aarde sou vertoon; sy verteenwoordiger op aarde sou wees. Psalm 8:6 sê: “U het hom net ‘n bietjie minder as ‘n hemelse wese gemaak en hom met aansien en eer gekroon ---.” God het die mens só geskape dat Hy tot God se eer en heerlijkheid op aarde sou woon en alles tot sy beskikking gestel om ‘n suksesvolle bestaan te voer. Die mens is geskape met al die lewensbestuursvaardighede wat hy nodig het om sy doel te bereik. Die mens was in die vermoë om sy lewe te bestuur soos God wil, sy beeld te vertoon, sy verteenwoordiger te wees en oor God se hele skepping te heers. Daarom is dit regverdig dat in die gelykenis van die talente, rekenskap van die mens gevra word oor die bestuur van sake. Die mens moet die doel waarvoor God hom geskape het, bereik. Die liefdesgebod maak ook die doel van die mens se lewe baie duidelik: “Luister Israel, die Here ons God is die enigste Here. Jy moet die Here jou God liefhê met jou hele hart en met jou hele siel en met jou hele verstand en met al jou krag. Die tweede is: Jy moet jou naaste liefhê soos jouself. Geen ander gebod is groter as die twee nie” (Mark.12:30-31). “Of besef julle nie dat julle liggaam ‘n tempel van die Heilige Gees is nie? Julle het die Heilige Gees, wat in julle woon, van God ontvang, en julle behoort

nie aan julleself nie: julle is gekoop, en die prys is betaal. Julle moet God dus in julle liggaam verheerlik" (1 Kor. 6:19-20).

God kom tot die mens in sy konkrete situasie. Clinebell(1984:57) sê: "The Biblical wisdom is as aware of the profound alienation and brokenness of human beings as it is of our potential for increasing wholeness. We have a deep need and longing to develop the imago dei, yet we persistently resist and sabotage our growth and the growth of others. The story of the 'fall' from the innocency of the garden of Eden (Gen. 3) is a mythic, poetic way of communicating the fact that we are alienated from the image of God, from our potential wholeness. As Tillich puts it, 'The state of existence is the state of estrangement. Man [sic] is estranged from the ground of his being, from other beings and from himself."

Die noodsaaklikheid om Skrifgefundeerde doelstellings in die lewe te hê en ook die lewe reg te bestuur, word in die Skrif in die volgende aangedui:

1. Toe sê Jesus vir sy dissipels: As iemand agter my aan wil kom, moet hy homself verloën, sy kruis dra en my volg, want wie sy lewe wil behou, sal dit verloor; maar wie sy lewe ter wille van my verloor, sal dit terugkry. Wat sal dit die mens help as hy die hele wêreld as wins verkry maar sy lewe verloor, of wat sal 'n mens gee in ruil vir sy lewe?" (Matt. 16:24-26).
2. "Dit verseker Ek jou: As iemand nie opnuut gebore word nie, kan hy die koninkryk van God nie sien nie" (Joh. 3:3).
3. "Ons weet tog dat die sondige mens wat ons was, saam met Christus gekruisig is, sodat ons sondige bestaan beëindig kon word. Ons is dus nie langer slawe van die sonde nie" (Rom. 6:6).

3.5 DIE VERHOUDING TUSSEN DIE PASTORALE GESPREK EN LEWENSBESTUUR.

Die Bybel leer ons die belangrikheid daarvan om die Woord van God te bedien aan die gelowige in nood, deur pastorale optrede. Om die lewe reg te bestuur, moet ons dit bestuur met die oog op die koninkryk van God as eerste doelstelling. Die sondeval het die mens in 'n posisie van onvermoë geplaas om sy lewe reg te bestuur. In Christus word die mens nou in die vermoë geplaas om wel sy lewe reg te bestuur (Rom. 6:2). In die pastorale gesprek, vind nie net die ontmoeting plaas met dié God wat regverdiglik uitspraak lewer oor die sonde nie (Gen. 3:15), maar ook dié God wat sy enigste Seun oorgelewer het om gekruisig te word en só verlossing uit sonde te bewerk (Joh. 3:16). In pastoraat word aandag aan die ellende van die mens gegee, sowel as sy verlossing uit daardie ellende. Pastoraat wil meehelp tot die regte bestuur van die lewe. Pastoraat dra daartoe by om verantwoorde lewensbestuursvaardighede te bekom. Dit is lewensbestuursvaardighede wat getoets is aan die eise van die Skrif.

Wat in die pastorale gesprek moet gebeur is dat die pastorant persoonlike groei moet ervaar. Die pastorale gesprek is die intensifisering en toepassing van die bediening. "Narrative practical theology is, therefore, an ongoing hermeneutical process within the immediate storied context of ministry. The intention of that process is the transformation of the human story, both individual and corporate, in ways that open the future of that story to creative possibilities" (Gerken, 1986:54).

In die pastorale gesprek is die gesprek met die pastorant die metode waarvolgens probleme wat persoonlike lewensbestuur ontwig aangespreek word. So kan kommunikasie tussen God en mens, en mens en mens onderling geskied. Ruimte of geleentheid word geskep vir menslike verantwoordelikheid met sy suksesse en vergissinge. In die pastorale gesprek moet vasgestel word of die suiwere doelstellings vir die lewe nog in fokus is. Dit wat in die weg staan om die lewensdoel te bereik, moet verwyder word. Daarna moet verantwoorde lewensbestuur en die probleem van ontoereikende lewensbestuursvaardighede aan die orde kom. Geen (sondaar) mens het eenvoudig al die vermoëns om sy lewe reg te bestuur nie. Vaardighede is iets wat aangeleer word. Vaardighede wat nie heeltemal werk nie, is aangeleer. **Daarom kan vaardighede wat werk, op hulle beurt ook aangeleer word.** Pastoraat moet dus meehelp tot verantwoorde en suksesvolle lewensbestuur. Verandering is daarvoor

nodig.

“Praktiese teologie as ‘de teorie van de bemiddeling van het Christelĳk geloof en de praxis van de moderne samelewing,’ is krachtens haar aard gerich op veranderende, langs de prosesmatige weg van begeleiding en beïnvloeding. Het strategiese perspektief verbindt het ‘wie doet wat’ primair met het ‘hoe’ en ‘waartoe.’ Dit kom tot uitdrukking in een lewensverband, die kerk, waarbinnen mense van jongsaf wordende begeleid en aangespoord om die geloof toe te eien en hieruit te lewe. Het christelĳk geloof gaat er vanuit, dat mense konne veranderende en dat die samelewing vernieuwd kan wordende vanuit die eschatologiese perspektief van die Rĳk Gods. Die praktiese teologie, die als normatiewe wetenskap dit veld van overdracht en verandering tot haar objek rekent, verbindt in sich een hermeneutiese interesse (kome tot verstaan) met een strategiese interesse (kome tot verandering)” (Heitink, 1993:195,196).

‘n Versteurde toekomstperspektief is die primêre motivering vir betekenisvolle verandering. Gedurende die pastorale gesprek, moet die geleentheid aangegryp word om die verhaal in die verlede, in die hede te herleef. Deur die verlede persepsies te herformuleer en te herkonstrueer, kan ‘n helderder toekomstbeeld voorsien word en wat die basis is vir verandering hier in die hede. Deur die herstrukturering van die verhaal van die verlede, word ander en nuwe betekenis aan die gebeure toegeken. Om te vertel is om die ervaringe te verbaliseer. Ervaringe kom na vore in die verhaal wat opnuut geïnterpreteer kan word met die pastorale berader as begeleier en mede-interpreteerder (vgl. Müller, 1996:117).

Die pastorale gesprek staan in ‘n direkte verhouding tot lewensbestuur. Die vrou wat op ‘n daad van overspel betrap was (Joh. 8:1-11) het haar lewe totaal verkeerd bestuur. Die aanklag teen haar was dat sy skuldig is aan ‘n oortreding van die wet. Sy staan ook hier voor Jesus skuldig aan die wanbestuur van haar lewe. By die vrou moet daar verandering kom. Jesus vergewe haar maar sê vir haar in sy pastorale gesprek: “Gaan maar en moet van nou af nie meer sonde doen nie” (Joh. 8:11). In die pastorale gesprek met die vrou, bring Hy die verandering deur haar te vergewe, maar

dring ook op aan op **verandering**; “moet van nou af nie meer sonde doen nie.” Haar lewensbestuur moet voortaan wees soos die Here van haar verwag. Die wyse waarop sy voortaan haar lewe moet gaan bestuur, mag nie bots met die wet van God nie. Die vleesgeworde Woord van God het tot hierdie mens in die praktyk van haar lewe gekom. Daar is net twee moontlikhede: ‘n lewe wat volgens die sondige natuur van die mens bestuur word, of ‘n lewe wat deur die Gees beheer en bestuur word volgens die wil van God. Die pastorale gesprek dra daartoe by dat die post moderne mens verantwoorde lewensbestuursvaardighede bekom deur die implimentering van God se Woord aan die mens.

Anderson & Goolishian (1988:381) sê: “The goal of therapy is to participate in a conversation that continually loosens and opens up, rather than constricts and closes down. Through therapeutic conversation, fixed meanings and behaviours (the sense people make of things and their actions) are given room, broadened, shifted and changed. There is no other required outcome.” Bepaalde gedrag kan dus slegs verstaan word deur die hele konteks waarin dit ingebed is, in ag te neem. ‘n Eko-hermeneutiese benadering plaas die lewensverhaal in ‘n wyer en verstaanbare konteks. Die konteks is die hele narratiewe struktuur waaruit ‘n persoon op ‘n gegewe moment handel (vgl. Müller, 1996:20).

Dit is nodig dat pastores besef dat die weg tot selfverstaan, deur die lewensverhaal loop. Daarna kom die vind van ander lewensbestuursvaardighede aan die orde. Dit is die verhouding tussen die pastorale gesprek en lewensbestuur. Die pastorale gesprek het as oogmerk verantwoorde lewensbestuur wat aangepas is by die post moderne mens wat in sy kerk en sy samelewing en in die veranderende wêreld, sy bepaalde lewensdoelstellings kan bereik.

Romeine 6:2 sê: “Hoe kan ons wat dood is vir die sonde, nog daarin voort lewe?”

Romeine 6:6 sê: “Ons weet tog dat die sondige mens wat ons was, saam met Christus gekruisig is, sodat ons sondige bestaan beëindig kon word. Ons is dus nie langer slawe van die sonde nie.”

3.6 WATTER LEWENSBESTUURSWAARDIGHEDE DAN TER SPRAKE IS.

Praktiese teologie is 'n woord oor die handeling van mense wat daarop gerig is dat God in sy Woord by mense uitkom en in mense se lewens gestalte verkry. Pastorale sorg staan spesifiek in diens van die gelowige in sy kerklike en samelewingsituasies. Die werklikheid het slegs betekenis deur sinvolle doelgerigte handeling van mense wat deelnemend verstaan word. Menslike handeling wat ondersoek word met die oog daarop om die sin daarvan te verstaan. Die mens gee sin aan sy handeling. Daarom moet ons nou ook aandag gee aan die doelgerigte handeling of lewensbestuursvaardighede wat in pastoraat ter sprake is.

In die pastorale gespreksituasie vind tweerigting kommunikasie plaas. Die pastorant moet dink om te kan praat om 'n nuwe realiteit te rekonstrueer. 'n Dialogiese perspektief word bereik waardeur ontoereikende lewensbestuursvaardighede waargeneem en blootgelê word. In die gesprek (die verhaal wat vertel word) is die veranderingspotensiaal opgesluit. Die regte lewensbestuursvaardighede kan bekom word en in die lewe van die mens toegepas word. Die pastorant het juis gekom om te ontdek **en aan te dui**, dat hy bepaalde vaardighede kort kom om sy lewe doeltreffend te bestuur. Die pastor lei die pastorant daartoe in die gebruik van die Skrif onder leiding van die Heilige Gees.

Wat baie duidelik uit hierdie studie blyk, is dat 'n gelowige bepaalde doelstellings vir sy lewe het. In 'n wêreld wat verander het en steeds verander, het die gelowige ander lewensbestuursvaardighede nodig om sy of haar bepaalde doelstellings te bereik. In praktiese teologie en spesifiek in pastorale sorg, kan die werklikheid van menslike ervaringe en handeling alleen adekwaat bestudeer word deur die bedoelinge, waardes en intensies wat agter die handeling van die persoon lê, te verstaan. In dié sin is praktiese teologie leidinggewend aan 'n geloofsgemeenskap in die praktyk waar daar verandering moet kom. Verandering behels noodwendig ander lewensbestuursvaardighede vanuit 'n eskatologiese perspektief. Praktiese teologie, verstaan as 'n teologiese handelingswetenskap, kan nie anders as om die konkrete,

huidige werklikheid te ondersoek nie. (Vgl. Pieterse, 1993:9). Kommunikatiewe handeling in diens van die evangelie druk die totale omgang, verhoudinge, reaksie en optrede in woord en daad tussen mense uit. Persoonlike lewensbestuur is ook deel van die geloofshandeling van die mens. Vanuit die geloof handel die mens in die praktyk. Pastorale sorg het alles te make met hierdie handeling van die mens. As die lewe nie toereikend bestuur word nie, gryp pastorale sorg as kommunikatiewe handeling, doelbewus in in die geloofslawe en persoonlike omstandighede van die gelowige. In die pastorale gesprek lê 'n uitstekende geleentheid om lewensbestuursvaardighede te verander. 'n Verbale, rekonstruktiewe, herlewing en interpretatiewe moontlikheid word geskep, wat kan lei tot sinvolle verandering. Die realisering en konkretisering van die koninkryksbeloftes in die praktyk van die lewe van die gelowige vind plaas. Kommunikatiewe handeling is intensioneel. Die pastorale gesprek wil ontdek waar lewensbestuursvaardighede ontoereikend is om die probleme van die mens uit te skakel. Alleen só kan die gelowige ook sy lewe in die post moderne samelewing sinvol bestuur en dus 'n bydrae maak tot die samelewing en die kerk waarin hy vandag lewe. Die mens soek voortdurend na die sin van die lewe. Dit is daarom ook sinvol om te soek na sodanige lewensbestuursvaardighede wat in die praktyk van die huidige lewensbestaan werk. Paulus sê van hierdie werk: "Hom verkondig ons deurdat ons alle mense met alle moontlike wysheid onderrig en leer, sodat ons elke mens tot geestelike volwassenheid in Christus kan bring" (Kol. 1:28). Pastoraat is 'n effektiewe manier om 'n persoon te help met sy persoonlike probleme en om effektiewe persoonlike lewensbestuursvaardighede te bekom.

Die vraag wat eers gevra word is: wat is selfbestuur (self-management)? Ek omskryf dit makliker in Engels: It is your self-confident ability to crystalize your thinking so that you are able to establish an exact direction for your own life; to commit yourself to moving in the right direction (the Kingdom of God) and then take determined action to acquire and accomplish or become whatever that goal demands.

Dit is van toepassing op die lewensbestuur van elke dag asook die volhardende soeke na die koninkryk van God.

3.6.1 Persoonlike lewensbestuur word bepaal deur gesindheid (attitude).

Om die lewe te bestuur, soos dit hoort volgens Skrifgefundeerde doelstellings, vereis meermale 'n verandering in gesindheid. Efesiërs. 4:23 sê: "Julle gees en gedagtes moet nuut word; lewe as nuwe mense wat as die beeld van God geskep is: lewe volkome volgens die wil van God en wees heilig." Persoonlike lewensbestuur word bepaal deur die gesindheid van die mens te verander van die natuurlike sondegevalle menslike gesindheid na 'n gesindheid wat Jesus uitspreek in Lukas 10:27: "Jy moet die Here jou God liefhê met jou hele hart en met jou hele siel en met jou krag en met jou hele verstand, en jou naaste soos jouself." 'n **Gesindheidsverandering** is van wesenlike belang vir die vertikale verhouding tot God en die horisontale verhouding tot mense (huweliksmaat, kinders, werkgewer, ander gelowiges, ensomeer). Dit is juis waar so baie probleme ontstaan; in ons interpersoonlike verhoudings tot mekaar (soos huweliksprobleme). Probleme op vertikale vlak bestaan ook (soos gebedsprobleme, skuldgevoelens, 'n skewe Vaderbeeld). In Psalm 51:12 bid Dawid na sy sonde met Batsaba: "Skep vir my 'n rein hart, op God, vernuwe my gees en maak my standvastig." Dit is 'n vaardigheid waaroor alleen sommige mense beskik om die negatiewe na die positiewe om te skakel. Hierdie vaardigheid hang net af van daardie mens se gesindheid. Hierdie vaardigheid kan aangeleer word deur pastoraat wat die aandag op 'n nuwe gesindheid vestig. Die Christelike geloof gaan daarvan uit dat mense kan verander en dat die samelewing vernuut kan word, vanuit die eskatologiese perspektief van die koninkryk van God (vgl. Heitink, 1993:195).

In die narratiewe aspek van die pastorale gesprek moet vasgestel word wat die pastorant se gesindheid was toe sy lewe begin skeef loop het. Spreuke 4:23 sê: "Wees veral versigtig met wat in jou hart omgaan, want dit bepaal jou hele lewe." 'n Verandering in gesindheid teenoor die lewe is die beginpunt van hartgrondige lewensverandering met die oog op doeltreffende lewensbestuur. Die regte gesindheid bepaal die regte lewensbestuur. Dit is 'n vaardigheid wat bekom moet word en behou moet word vir die res van die mens se lewe. Kolossense 1:9-11 sê: "Daarom, van die dag af dat ons van julle gehoor het, hou ons ook nie op om vir julle te bid nie. Ons vra God dat julle deur al die wysheid en insig wat die Gees gee, tot volle kennis kan kom

van wat sy wil is. Ons bid dat julle tot eer van die Here sal lewe deur net te doen wat Hy verlang. Mag julle vrugte dra deur goeie werke en toeneem in die kennis van God. Mag God wat oor die mag en die heerlijkheid beskik, julle versterk en aan julle die krag gee om in alle omstandighede met geduld te volhard.”

3.6.2 Persoonlike lewensbestuur word beheer deur toewyding (commitment).

Die mens se toewyding (commitment) is belangrik. As 'n toegewyde lewe gevoer word, bewerk dit oorwinningsgedrag en oorwinningsukses. Romeine 8:37 sê: “Maar in al hierdie dinge is ons meer as oorwinnaars deur Hom wat vir ons liefhet.” In die pastorale gesprek moet presies vasgestel word waar die pastorant nou staan. Dit lei tot die ontdekking waarheen hy wil gaan (ontwikkel). Wie sy huidige omstandighede deeglik verstaan, ook verstaan wat sy doelwitte, begeertes en verwagtinge van die lewe is, kan homself “commit” in só 'n mate dat sy toewyding (“commitment”) in 'n lewensbestuursvaardigheid ontwikkel, wat dalk by die volgende persoon ontbreek. Om suksesvol te wees in enige saak vereis “commitment” en “achievement.” Sukses is nie moontlik sonder die nodige toewyding nie. Veral, is dit by die gelowige onontbeerlik. **Sonder die regte gesindheid en sonder die nodige toewyding “commitment”, sal persoonlike lewensbestuursvaardighede nie ontwikkel nie.** Dit geld veral die gelowige, wat sy hele lewe aan God toewy. Die hart is immers die oorsprong van alles wat die mens dink, doen of sê. In Fillipense 2:12-13 lees ons: “My geliefdes, julle was altyd gehoorsaam wanneer ek by julle was. Des te meer moet julle gehoorsaam wees nou dat ek nie daar is nie. Julle moet julle met eerbied en ontsag daarop toelê om as verlore mense te lewe, want dit is God wat julle gewillig en bekwaam maak om sy wil uit te voer.”

3.6.3 Persoonlike lewensbestuur benodig bepaalde verantwoordelikhedsvaardighede (responsibility).

Om verantwoordelik op te tree, is 'n vaardigheid wat mense onderskei van mekaar. 'n Kind groei in verantwoordelikhedsin. Só kan deur die pastorale gesprek ook in hierdie opsig groei plaasvind by die pastorant. Die pastor sal die persoon wat sy

lewensverhaal vertel, bewus moet maak daarvan, dat sy verantwoordelikheid groot is om die persoonlike lewe reg te bestuur en om tot verandering te lei. Is dit nie meermale só, dat onverantwoordelike besluite en onverantwoordelike optrede, aanleiding gegee het tot die probleme wat ervaar word nie? **Hoe meer die mens groei in die aanvaarding van verantwoordelikheid vir homself en vir sy lewe, hoe beter bestuur hy sy lewe.** Dit is 'n vaardigheid wat bekom en ontwikkel moet word. Van nature is hierdie vaardigheid nie by almal aanwesig nie. Die onderskeid lê juis daarin dat sommige mense baie verantwoordelik optree en ander nie. Bestuur (management) word nie net deur 'n ander oor die mens toegepas nie. Hy moet self sy lewe bestuur en dan op verantwoordelike wyse. In die gelykenis van die talente, is dit duidelik dat twee van die slawe die nodige **verantwoordeliksvaardigheid** besit het, terwyl die ander een dit nie gehad het en dit ook nie ontwikkel het nie. In die pastorale gesprek moet die pastorant ook gelei word om volle verantwoordelikheid te neem vir sy optrede van die verlede, sodat hy kan leer om volle verantwoordelikheid vir sy toekomstige optrede te kan neem. Die rekonstruksie van die verhaal in die verlede, bring die gebrek aan verantwoordelikheid na vore en bepaal die aanvaarding van verantwoordelikheid vir die toekoms. 1 Petrus 4 vers 5 en 6: sê: "Hulle sal rekenskap moet gee aan Hom wat klaar staan om oor die lewendes en die dooies te oordeel. Daarom is die evangelie immers ook verkondig aan dié wat nou dood is sodat, hoewel hulle as mense onder die oordeel was om na die liggaam te sterwe, hulle na die gees sou lewe soos God lewe."

"God komt tot die mens in zijn contingente situatie van angst, leed, zonde, twijfeling, dwaling, ontoereikendheid. God komt tot de mens om hem uit de nood van zijn situatie te bevrijden tot het leven met de gemeente in het heil, dat in Christus is: 'getroost en moedig, in nieuwe gehoorzaamheid.' God leidt hem daarbij naar zijn eigen plaats en maakt hem geschikt om zijn eigen opdrag te vervullen in het verband van het lichaam van Christus" (Firet, 1974:109).

3.6.4 Persoonlike lewensbestuur behels doeltreffende tydsbestuur en sinvolle kommunikasie.

Die lewe van die mens bestaan uit tyd. Die hele lewe van die mens word beheers deur minute, ure, dae, jare. Die aanbreek van 'n nuwe millenium het weer eens die aandag van die mensdom aangegryp en getoon watter belangrike rol tyd in ons lewens speel. Om tyd te mors en die lewe nie reg te bestuur nie, beteken dat die mens die volheid van die lewe nie geniet nie. **Doeltreffende tydsbestuur is 'n bewys van goeie lewensbestuur.** Dit hou die mens op daardie koers wat hy beplan het om sy doelstellings te bereik. Tyd moet kwalitatief benut word. Pastores kan daarvan getuig hoe baie tyd verlore gaan in die lewens van mense met onopgeloste probleme. 'n Huweliksprobleem kan vir **jare** twee mense sodanig kniehalter dat hulle net nie kan vorder in hulle persoonlike lewensbestuur en soeke na die koninkryk van God nie. Tydends die pastorale gesprek is dit noodsaaklik dat die pastor die prioriteite in die pastorant se lewe beklemtoon, fokus op sy doelwitte en behoorlik aandag gee aan doeltreffende tydsbestuur. Die doeltreffende gebruik van tyd is gegrond op basiese gesindhede. Tydsbestuur kan daarom verander/verbeter word, as die basiese gesindheid verander. 'n Positiewe en singewende program (tydskaal) is gebaseer op 'n duidelike formulering van prioriteite. Die produktiewe gebruik van tyd is om die belangrike doelstellings in die lewe te bevorder. Tydsbestuur is gebaseer op die persoon se eie waardes en behoeftes. Dit is 'n duidelike bewys dat die persoon in beheer is van sy lewe. Dit open die vryheid van keuse om te doen wat belangrik is en sodoende werklik die lewensdoel te bereik. Die belangrikste punt vir die pastorant is nie net om te weet waar hy nou staan nie, maar beslis waarheen hy op pad is met sy lewe. Pastoraat het dit ten doel dat die lewe suksesvol bestuur sal word. Dat probleme en hindernisse uitgeskakel word wat die pad versper. Doeltreffende tydsbestuur is basies noodsaaklik vir suksesvolle lewensbestuursvaardighede. In Markus 1:15 word hieroor gepraat: "Hy het gesê: Die tyd het aangebreek, en die koninkryk van God het naby gekom. Bekeer julle en glo die evangelie." Om te slaag, om jou lewensdoel te bereik, verseker 'n gevoel van bevrediging en sukses. Daar is niks wat sukses kan vervang in die aanmoediging tot volharding nie. Elke keer as die mens sukses behaal, spoor dit hom aan om nog meer suksesvol te wees. Dit ontwikkel in 'n vaardigheid wat deur die pastorale gesprek benut moet word met die oog op doeltreffende lewensbestuur. Die effektiewe gebruik van tyd versterk persoonlike "commitment" en dit versterk effektiwiteit, groter sukses en meer vreugde of

bevrediging. Dit dui vir die pastor en die pastorant aan watter vooruitgang reeds gemaak is om struikelblokke, probleme, sonde en onwerkbare en onbruikbare lewensbestuursvaardighede, uit die weg te ruim. Ten einde die pastorant steeds in die regte rigting te laat beweeg ooreenkomstig sy doelwitte en deeglik voorbereide aksieplan, moet die pastor hom aanmoedig om sy tyd nuttig te gebruik. Pastors moet hiervan gebruik maak om selfvertroue, entoesiasme en geloof te bevorder. Die pastorant moet bewus daarvan gemaak word, dat hy vorder op die pad na sukses en dat hy reeds ander en bruikbare lewensbestuursvaardighede implementeer vir 'n suksesvolle lewe. Pastoraat het ten doel dat tyd nie vermors word en uiteindelik 'n ganse lewe verlore gaan nie. Pastoraat is die praktiese wetenskapsbeoefening met die doel om aan die gelowige doeltreffende persoonlike lewensbestuursvaardighede te laat bekom.

'n Bestuurder het nodig om sy tyd reg te bestuur. Dit dra daartoe by dat hy ook sinvol, kan kommunikeer. Doeltreffende tydsbestuur en sinvolle kommunikasie sal uiteindelik ook beter besluitneming tot gevolg hê. Kommunikasie is 'n baie belangrike vaardigheid. Die mens is geskape om te kommunikeer. In die pastorale gesprek word hierdie vermoë benut om die verhaal agter die verhaal te hoor. Dit bring interpretasie en herinterpretasie mee vir sowel die pastorant as die pastor. Om te praat is om te dink. Wat nog maar in die gedagtes lewe, word uitgedruk in woorde. Daardeur vind daar noodwendig 'n siftingsproses plaas. Daar gaan duisende gedagtes deur die brein, maar wat uitgespreek word, word deur die pastorale gesprek gehelp om sinvolle idees uit te soek. Verkeerde besluite word soms geneem omdat die gedagtes nie uitgesorteer of behoorlik gesif is nie. Die pastorant het dit nodig om sy idees met die pastor te bespreek. Die pastorale gesprek in die beradingsproses is van die uiterste belang. Om die verhaal te vertel is 'n verhelderingsproses. Probleme kom sterker in fokus. Kommunikasie is in hierdie opsig reeds terapeuties van aard. Geen verandering kan in die lewe van die pastorant plaasvind, as hy nie oor sy lewe en belewenisse praat nie. As die pastorant praat, word die probleme en struikelblokke in sy lewe grootliks opgeklar. In 1 Johannes 1:8-9 staan: "As ons beweer dat ons nie sonde het nie, bedrieg ons onself en is die waarheid nie in ons nie. Maar as ons ons sondes bely - Hy is getrou en regverdig, Hy vergewe ons sondes en reinig ons van alle

ongeregtigheid.” Die Skrif leer dat ons ons probleme en sondes moet kommunikeer. Deur die pastorale gesprek raak die pastorant ontslae van opgekropte en giftige gevoelens. Dit bring verligting. Dit presies is die rede waarom die pastorant na die pastor toe gekom het. Kommunikasie laat die pastorant sake beter in perspektief sien. Op ‘n meer vaardige wyse kan hy dan sy probleme hanteer en sy lewe bestuur.

Om ‘n werkbare konsep van die transformerende praxis in ons huidige historiese en sosiale situasie te verkry, moet die interaksie tussen mense deur die medium van taal (vertel van die verhale) geëksploreer word. Om werklikheidsgetroue teorie vir die kommunikasie van die evangelie in die konkrete werklikheid van die gemeente se bestaan op te stel, moet die praktiese teoloog getoetste kennis hê van wat daar omgaan in mense en in die samelewing (Van Knippenberg, 1989:13). Kommunikasie is ‘n baie belangrike aspek van pastorale teologie. Dit is ewe belangrik vir die gelowige wanneer hy sy verhaal vertel en ook daarna wanneer hy weer in kerk en samelewing sy lewe moet gaan bestuur. **Persoonlike lewensbestuur behels doeltreffende tydsbestuur en sinvolle kommunikasie.**

3.6.5 Persoonlike lewensbestuur vereis verantwoordelike besluitneming en volharding (persistence).

Verantwoordelike besluitneming is deel van doeltreffende lewensbestuur. **Goeie en suksesvolle bestuur vereis verantwoordelike besluitneming.** Vir die gelowige is die Skrif hier van bepalende belang. Psalm 1:4: “Dit gaan goed met die mens wat nie die raad van goddeloses volg nie, nie met sondaars omgaan en met ligsinniges saamspan nie, maar wat in die Woord van die Here sy vreugde vind, dit dag en nag oordink. Hy is soos ‘n boom wat by die waterstrome geplant is, wat op die regte tyd vrugte dra en waarvan die blare nie verdroog nie. Hy is voorspoedig in alles wat hy aanpak.” **Besluitneming is ‘n uiterlike manifestasie van die innerlike menslike kwaliteit van selfbestuur.** Verseker moet die gelowige kwaliteitsbesluite neem vir ‘n God welbehaaglike lewe. By die sondeval het dit juis nie gebeur nie. Mense met probleme het dikwels verkeerde besluite vir hulle lewe geneem! Besluitneming berus op ervaring, gesindheid en gewoontes. Hierdie dinge uit die verlede word deur

pastoraat aangespreek met die oog op die gewensde verandering in die lig van die koninkryksperspektief. Die pastorale gesprek moet meehelp in die verandering van gesindhede en gewoontes om te verseker dat verantwoordelike besluitneming as 'n lewensbestuursvaardigheid ontwikkel kan word. In die verhaal wat die pastorant vertel, kan onverantwoordelike besluitneming uitgewys word, want **dit** is wat al die probleme in sy lewe veroorsaak het. **Dit** is waarom hy tot dusver nie sy lewe reg kon bestuur het nie en worstel met probleme.

Alle besluite berus op keuse. Dit het ons reeds by die eerste mense in die paradys gesien. Hul verkeerde keuses en besluite het die ganse mensdom in ellende gedompel. Die mens wat hierdie vaardigheid in sy lewe ontwikkel het om verantwoordelike besluite te neem, beskik oor sterk innerlike waardes. Hy beskik oor beter kriteria waarteen hy besluite kan opweeg en dit lei tot beter besluitneming en suksesvolle lewensbestuur. Pastoraat dra daartoe by dat beter besluite met die nodige selfvertroue gemaak kan word, deur ontslae te raak van 'n swak selfbeeld, omgewenste struikelblokke, swak tydsbestuur en ander probleme wat in die weg gestaan het. Pastors moet gedurigdeur daarvan bewus wees dat swak en verkeerde besluite, die waarborg is van mislukking. Dit is juis verkeerde besluite wat veroorsaak het dat die pastorant daardie afgedwaalde skaap is wat herderlik teruggebring moet word. Besluitneming kan deur beide die pastorant en die pastor geëvalueer word. **Verantwoordelike besluitneming dra doelbewus by om die eie lewe reg te bestuur.**

In 1 Timotius 6:11-12 lees ons: "Maar jy, man van God, moet van hierdie dinge af wegvlug. Streef na opregtheid, toewyding aan God, geloof, liefde, volharding, minzaamheid. In die goeie wedloop van die geloof moet jy al jou kragte inspan en die ewige lewe as prys behaal. Daartoe het God jou geroep en het jy die goeie belydenis voor baie getuies afgelê." Pastorale sorg dra by tot volharding. Die regte gesindheid, die regte toewyding (commitment), die nodige verantwoordelikheid, doeltreffende tydsbestuur, sinvolle kommunikasie en verantwoordelike besluitneming, word afgerond deur volharding. Dit verg baie oefening om hierdie vaardigheid te ontwikkel. 'n Atleet kweek deursettingsvermoë en volharding, alleen deur volgehoue oefening en

inspanning. Die pastor staan die pastorant hierin by, deur moedeloosheid en negatiewe teen te werk met troos en bemoediging vanuit die Skrif. Deur die pastorant altyd maar weer bewus te maak van die woorde van Openbaring 21:7: “elkeen wat die oorwinning behaal, sal dit alles kry, en Ek sal sy God wees, en hy sal my seun wees,” kan volharding kom. **Persoonlike lewensbestuur vereis verantwoordelike besluitneming en volharding.** In 1 Timotius 6:12 lees ons: “In die goeie wedloop van die geloof moet jy al jou kragte inspan en die ewige lewe as prys behaal.” Die pastor en die pastorant moet volhardend (verskeie pastorale gespreksgeleenthede) soek na die oplossing vir probleme en die ware sin van die lewe.

3.6.6 Persoonlike lewensbestuur word bepaal deur doeltreffende probleme op te los.

In die pastorale gesprek moet 'n probleem as 'n projek gesien en benader word. Praktiese teologie het juis met die werklikheid en die praktyk te doen. Die vermoë om verantwoordelike besluite te neem vind in die praktyk uitdrukking in doeltreffende probleem oplossing. Die pastor en die pastorant benader die probleme as 'n projek wat aangepak word en in die volgende hoeveel pastorale gesprekke deurgewerk sal word. 'n Projek word immers stap vir stap, konsultasie na konsultasie deurgewerk en afgehandel. Die pastor speel hier 'n belangrike rol. Mense wat probleme doeltreffend kan oplos, is innerlik sterk. Die pastor het die taak om hierdie innerlike sterkte by die pastorant te bevorder. Hy moet voortdurend waak teen dinge wat doeltreffende probleem oplossing kan teen werk. In die pastorale gesprek moet al die feite vertellend na vore kom. Die pastor moet soveel moontlik inligting bekom en die geheel beeld sien. In hierdie proses is die pastor besig om vanuit die Skrif, onder leiding van die Heilige Gees, innerlike versterking en die opbou van 'n goeie selfbeeld, selfvertroue en groter toewyding (commitment) te bevorder. Vasberadenheid om die probleem te oorwin word aangemoedig. Die pastor moet daarvan bewus wees dat al die probleme wat die pastorant ondervind, 'n uitdaging skep. Die feit dat daar probleme is, dien as motivering vir beide die pastor en die pastorant om suksesvolle probleem oplossers te word. Pastors kan dit bevestig watter vreugde daar gesmaak word, wanneer probleme uit die weg geruim is deur doeltreffende probleem oplossingsvaardigheid by die

pastorant. In die narratiewe aspek van die pastorale gesprek leer die pastorant wie hy werklik is en waarom hy die werklikheid en die sin van die lewe, beleef soos hy dit beleef het. Omdat die Heilige Gees in die vertel van die verhaal teenwoordig is, word nuwe realiteite ontdek en ontwikkel die baie belangrike vaardigheid om probleme doeltreffend op te los. **Persoonlike selfbestuur word bepaal deur die vaardigheid om probleme doeltreffend op te los.** Die Skrif gee aan ons die antwoord op ons talle vrae. Die pastor begelei die gelowige in die soeke na antwoorde/oplossings vir die probleme en die korrekte optrede in die lewe. Pastorale teologie het 'n probleem georiënteerde benadering omdat na doeltreffende oplossings vir die probleme gesoek word. Telkens wanneer 'n probleem suksesvol opgelos is, smaak die pastorant die heerlike gevoel van oorwinning. So groei hy deur die pastorale gesprek tot verkryging van die gewenste lewensbestuursvaardighede en so beweeg hy in die rigting van die koninkryk waarna hy soek.

3.6.7 Persoonlike lewensbestuur word beheer deur oorwinnaarsvaardighede.

Sommige mense het die vaardigheid bemeester om telkens **“te wen.”** Oorwinningsgedrag en die drang om te oorwin is by baie mense 'n uitstaande kenmerk. Die Skrif moedig ons ook aan om vas te hou, om te volhard en te oorwin. Oorwinning kom nie vanself nie. Die pastorant word deur die pastorale gesprek daartoe gelei. Dit word gedoen deur die doelwitte van die lewe helder in fokus te kry, die regte gesindhede te verkry, toewyding en “commitment” te kweek; bepaalde lewensbestuursvaardighede soos verantwoordelike aanvaarding, doeltreffende tydsbestuur, sinvolle kommunikasie en verantwoordelike besluitneming te ontwikkel. Volharding in al bogenoemde aspekte is eintlik die waarborg van oorwinning. Die pastorant word sodanig gelei dat hy **verseker** word van die oorwinning. As al hierdie dinge sodanig ontwikkel word in die pastorale gesprek, val die lig van die evangelie oor elkeen van hierdie aspekte. Dit is vroeër onomwonde aangetoon dat die pastor en die pastorant met die evangelie van Jesus Christus werk, onder leiding van die Heilige Gees. Die evangelie van Jesus Christus spreek nie net van verlossing en bevryding nie, maar ook van oorwinning. Ons lees in Openbaring 2:25 “Hou net vas wat julle het, totdat Ek kom. Aan elkeen wat die oorwinning behaal en tot die einde toe volhou

om te doen wat Ek wil hê, sal Ek mag en gesag oor die nasies gee.” In 1 Johannes 5:4-5 lees ons: “Want enigeen wat ‘n kind van God is, kan die sondige wêreld oorwin. En die oorwinning wat ons oor die wêreld behaal het, is deur ons geloof. Wie anders is dit wat die wêreld oorwin as hy wat glo dat Jesus die Seun van God is?” Die pastor verseker die gelowige telkens van die woorde van Paulus in Romeine 8:37: “Maar in al hierdie dinge is ons meer as oorwinnaars deur Hom vir wie ons liefhet.”

Persoonlike lewensbestuur word beheers deur oorwinningsvaardighede. In Efesiërs 1:13-14 lees ons: “Deur Christus het ook julle deel geword van die volk van God toe julle die waarheid wat aan julle verkondig is, die evangelie van julle verlossing, gehoor en tot geloof gekom het. In Christus het die Heilige Gees wat deur God belowe is, julle as die eiendom van God beseël. Die Heilige Gees is die waarborg dat ons ook verder sal ontvang wat God belowe het, wanneer Hy almal wat aan Hom behoort, volkome sal verlos. Daarom moet ons sy grootheid prys.”

3.7 SAMEVATTING.

Pastorale sorg en die pastorale gesprek staan spesifiek in diens van die gelowige in sy kerklike en samelewingsituasies. God kom deur sy Woord en Gees in die konkrete lewensbestuur van die gelowige se lewe, die mens ontmoet. Die werklikheid en die lewe het slegs betekenis deur sinvolle doelgerigte handeling van mense wat deelnemend verstaan word. Praktiese teologie ondersoek die handeling van mense. Pastoraat gee aandag aan daardie handeling wat dui op ondoeltreffende lewensbestuur. Wie verdwaal was en verlore, word deur pastorale sorg teruggebring na die ideale situasie van ‘n lewe met die oog op die koninkryk. So het Jesus gedoen en so het sy dissipels gedoen. Die pastorale gesprek bewerk dit dat ontoereikende lewensbestuursvaardighede, deur ‘n dialogiese perspektief waargeneem en blootgelê word.

Hierdie studie het aangetoon dat in die pastorale gesprek, die lewensdoelwitte in fokus geplaas moet word. Dit word gedoen deur Skrifgebruik in al ons pastorale handeling. Onder leiding van die Heilige Gees word lewensdoelstellings vasgestel en Skriftuurlik verantwoord. Skrifbeskouing en lewens- en wêreldbeskouing is bepalend vir die werk

wat in pastorale sorg gedoen word. Sonder die Woord van God is pastorale sorg en die pastorale gesprek onmoontlik. God kom tot die mens deur sy Woord en Gees in die praktyk van die lewe. In die gelykenis van die talente (Matt. 25:15-30) leer ons dat die lewe reg bestuur moet word. Daar word in die gelykenis van elkeen rekenskap geëis van hoe hy sake bestuur het. Daarom sal die lewensbestuur van die gelowige Skrifverantwoord moet wees. Die verhouding tussen pastoraat en lewensbestuur is dat dit meehelp om verantwoorde lewensbestuursvaardighede te kan bekom. Wat in pastoraat moet gebeur is dat die pastorant persoonlike groei moet ervaar. Die pastorale gesprek is die intensifisering en toepassing van die bediening. In die pastorale gesprek is die gesprek met die pastorant die metode waarvolgens probleme wat persoonlike lewensbestuur ontwig aangespreek word. Die verandering in persoonlike lewensbestuur kan plaasvind in die lig van die koninkryksperspektief (vgl. Heitink, 1993:195,196). So staan die pastorale gesprek in 'n direkte verhouding tot persoonlike lewensbestuur. God kom tot die mens in sy bestuur van sake sodat sy lewe volgens die Skrif en volgens die wil van God bestuur kan word. Bepaalde lewensbestuursvaardighede kom ter sprake. Gesindheid, toewyding, verantwoordelikheid, doeltreffende tydsbestuur, sinvolle kommunikasie, verantwoordelike besluitneming, volharding, doeltreffende probleemoplossing en oorwinnaarsvaardighede word bevorder en aangeleer in die pastorale versorging van die gelowige. Só dra pastoraat by dat die gelowige verantwoorde lewensbestuursvaardighede bekom en effektiewe probleemhanteringsgedrag aanleer